

Utbildningsdepartementet
Dnr 2017:46

Yttrande över En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan

Detta yttrande ges från Region Norrbotten i delar av betänkande för en långsiktig och samordnad dialogbaserad styrning av högskolan SOU 2019:6.

En långsiktig, sammanhållen och dialogbaserad styrning

För att skapa utrymme för utbildningar som innefattar verksamhetsförlagda utbildningar (VFU) i Region Norrbottens kärnverksamhet är fyra års uppdrag för utbildning positivt. Betänkandet innebär ur region Norrbottens perspektiv möjlighet att i större utsträckning kunna planera för VFU med hög kvalitet, hållbarhet och över tid. Förslaget saknar finansiering för de stora yrkesgrupper som genomför VFU i regioner vilket är en brist.

Finansiering och resurstilldelning

Utredningen föreslår att regeringen ska ge ut en gemensam proposition för forskning och utbildning vart fjärde år. Relevanta delar ska sedan i en dialogbaserad process mellan regering och lärosäten resultera i fyraåriga mål, utbildningsuppdrag, särskilda åtaganden och resurstilldelning för varje lärosäte. Förslaget är även att regeringen ger ett samlat fast anslag för utbildning och forskning till universiteten. I det totala anslaget ska även särskilda medel ingå. Risken med förslaget att lärosäten kan fördela medel mellan utbildning och forskning är att den ena delen kommer att urholkas genom att resurser överförs till den andra. Med ett samlat fast anslag för utbildning och forskning är det även oklart hur ämnesråden med till exempel excellent forskning och en liten andel utbildning, eller tvärtom, kommer att lyckas i framtiden.

Utredningen föreslår dock att det ska vara en separat redovisning för utbildning och en för forskning. I förslaget ska de skilda ersättningsbeloppen för olika utbildningsområden ersättas med ett samlat belopp per lärosäte i kombination med lärosätetsmål för det totala antalet helårsstudenter som fastställs för en fyraårsperiod. Hur detta påverkar utbildningar som kostar mer per student, exempelvis vissa utbildningar inom hälsoområdet som kräver dyr och avancerad utrustning, är oklart. I utredningen skrivs det även att det kan ingå särskilda medel för utpekade ändamål. För en region med Norrbottens geografi är det viktigt att det finns avsatt särskilda medel för exempelvis

distansundervisning men hur denna fördelning ska ske är oklart samt att universiteten får täckning på sina merkostnader som innebär med distansundervisning. Risken är med ett samlat ansvar är att undervisning på annan ort eller via distansteknik blir nedprioriterat av lärosätena.

Utredningen har rätt i att ökade basanslag för forskningen ger de enskilda lärosätena en ökad flexibilitet att använda forskningsmedel internt. Men med höjda basanslag blir det systemet mindre flexibelt, eftersom det är svårare att förändra finansiering till institutioner/lärosäten än till individer eller forskningsgrupper. En annan risk är att insynen kan minska eftersom lärosätena i högre grad får uppgiften att kvalitetsgranska sig själva.

Förslaget innebär att varje lärosäte får ett totalt årligt anslag för utbildning som till 50 procent är fast och till 50 procent rörligt. Det totala anslaget beräknas på lärosätenas historiska takbelopp från den tidigare finansieringsmodellen. I den rörliga delen baseras finansieringen på antalet helårsstudenter. För utbildning på grund och avancerad nivå är det en stor fördel att utbildningsuppgiften blir fyraåriga istället för ettåriga som idag eftersom det ger lärosätena mer arbetsro att planera utbildningarna. Norrbotten är ett län som har ett stort kompetensförsörjningsbehov idag och i framtiden och det är glädjande att se att utredningen lyfter vikten av fortbildning. Enligt utredningen bör lärosätena även fortsättningsvis ha ansvar för utbildningsutbudet (de vill säga vilka kurser och utbildningar som ges) men vill minska prestationernas betydelse vid resurstilldelningen. Argumentet är att prestationskraven skulle missgynna vissa utbildningar (t ex fristående kurser eller fortbildning) som är flexibla för studenterna men ekonomiskt ofördelaktiga för universiteten. I ett län med Norrbottens befolkningstäthet och långa avstånd kan detta innebära ökade möjligheter för distansutbildning och utlokaliserade utbildningar.

Utredaren föreslår att inte ha en generell fördelningsnyckel för samverkan eller samhällspåverkan i resurstilldelningssystemet är ändamålsenlig. Region Norrbotten anser att högskolornas kontakter med det övriga samhället bör fördjupas. Det är centralt att högskolor stimuleras till samverkan genom finansiering och resurstilldelning till högskolorna. Det bör finnas en generell fördelningsnyckel för samverkan samt vara meriterande för högskolorna att delta i utvecklingen med omgivande samhälle.

Utbildning och forskning

Förstärkning av forskningsresurser via nyttillkomna direkta statsanslag är positivt mot bakgrund att stärka samband mellan utbildning och forskning med hög kvalitet. Däremot är omfördelning av anslag från statliga forskningsfinansiärer till historiskt framgångsrika universitet oroväckande. Historisk tilldelning innebär med största sannolikhet att forskning inom universitetsutbildningar som utbildar viktiga kärn- och samhällsfunktioner inom hälso- och sjukvård inte tilldelas anslag i lika stor omfattning som inom yrken i den industriella sektorn. Det kan innebära att en begränsad forskningsanknytning sker för de utbildningar som har inriktning hälso- och sjukvård,

en negativ särställning uppstår. Utredningen menar att styrningen av forskning bör vila på principer som baseras på tydliga brister, luckor eller utvecklingsbehov dvs. viktiga samhällsfunktioner. Utredningen föreslår upprättande av kontrakt för strategiska mål inom lärosätet för att synliggöra hur lärosätet bidrar till att uppfylla samhällliga mål. Principer om styrning av forskning och uppföljningar hur forskningsanslagen används inom universiteten för att undvika intern negativ fördelning av basanslag är positivt.

Vidare finns frågetecken kring vad forskningsfinansiärers roll kommer att vara förutom det angivna vetenskapsrådets roll. I dagsläget har omgivande samhället möjlighet att agera proaktivt inför utlysningar av statliga medel. Utredningen belyser inte regioner som forskningsutförare vilket är negativt. En förstärkt suveränitet bland universitetens styrning över direkta anslag är positivt. Till trots krävs incitament för hur samverkan ska ske med omgivande samhället kring viktiga samhällsrelevanta forskningsfrågor.

En systematisk utveckling av i ett livslångt lärande bland personal inom Region Norrbotten viktigt. För att möjliggöra ett deltagande, bland hälso- och sjukvårdspersonal, i kursbaserade högskoleutbildningar och uppdragsutbildningar krävs framförhållning och planering. En viktig förutsättning, oavsett fristående kurs, uppdragsutbildning, distans eller reguljär kurs, är att det krävs framförhållning för fortbildning och vidareutbildning om minst två år. Incitament saknas i förslaget för hur universitetet möjligen ska kunna genomföra insatser för dessa modeller för livslångt lärande. Vidare saknas förslag till att tillgodose kompetensförsörjning för att möta de stora behov och samhällsutmaningar som vi står inför inom hälso- och sjukvård.

Region Norrbotten känner oro över att betänkandet föreslår en särskild utredning om högskolans roll i det nationella innovationssystemet. Betänkandet angriper problematiken på ett felaktigt sätt, istället bör fokus vara på *hur* högskolan ska *verka* i nationella innovationssystemet. Tidigare forskning är tydlig med att högskolorna har en betydande roll i innovationssystemet. I den framtida utredningen om nationella innovationssystemet bör även forskningsinstitutens roll inkluderas.